

Vrijednost života

Adonide

2000

Sadržaj

Kad država ubija	4
Ubiti ili očuvati?	5
Svi smo ubojice	6
Dio života	7

Salvador Dalí, slavni španjolski slikar, napisao je da ga ništa ne može toliko uzбудiti kao prizor vagona trećega razreda puna radnika, poginulih u željezničkoj nesreći. Što ne znači da je on bio ravnodušan prema smrti, duboko ga je pogodila na primjer smrt njegovog prijatelja, princa Mdivavija, u cestovnoj nezgodi. Dalí je jednostavno smatrao da je samo smrt princa vrijedna oplakivanja. Nema nikakve veze s vagonom kratim leševima radnika.

Ovo ne smije izgledati kao nekakva nastranost osobe poznate po svojoj ekscentričnosti. U biti, smrt ljudskoga bića predstavlja važan događaj samo drugim ljudima. Samo oni koji su ga nadživjeli vrednuju okolnosti smrti i razinu pažnje. Dakle, važnost koja se pripisuje ovom događaju (u stvari, potpuno uobičajenom) ne ovisi o samom događaju. Ovisi ponajprije kako osoba koja komentira taj događaj poima smrt i kakvo mišljenje ima o pokojniku.

Svi smo mi naviknuti razlikovati takozvanu prirodnu smrt od navodne nasilne smrti. Ako preskočimo komične aspekte ova dvaju pridjeva, možemo se usredotočiti na njihovo značenje: jednu smrt smatramo na neki način zakonitom, onu "prirodnu", dok ovu drugu smatramo vještačkom, tj. onu "nasilnu". "Prirodna" bi smrt dakle bila djelo sudbine, udesa. Kad se umre, umre se! Da li je osoba napustila ovu zemlju na kraju svoga životnoga puta, starosti radi, ili je pak neizlječiva bolest uranila taj trenutak, izgleda da i ne pravi neku razliku. Sve to pripada redovitom toku stvari. Međutim, "nasilna" se smrt dijeli na dvije kategorije: jednoj pripada smrt uzrokovana nezgodom, a druga je posljedica odluke jedne svijesti, bila umirućeg (samoubojstvo) ili druge osobe (ubojstvo). Upravo ovaj posljednji oblik smrti, svjesne, uzrokuje veće zgražanje i uznemiruje ljudsku dušu.

Gradeći, u biti, neku vrstu hijerarhije različitih načina umiranja, koju nameće moral, granice između ovih različitih definicija smrti pretapaju se ovisno o okolnostima. Na primjer, iako nas smrti prouzrokovane nezgodom – "nasilne" – ponekad iznenade svojom mnogobrojnošću, malokad potiču na raspravu ili izazivaju osobitu preneraženost. Isto vrijedi i za učestale smrti na radnom mjestu na koje se rijetki obaziru, pošto je ovaj svijet sve više uvjeren u potpunu prirodnost svoga društvenoga uređenja. Mada kapitalizam nije jedan od brojnih oblika koje društvena struktura može poprimiti, a predočuje nam se kao jedna jedina mogućnost na raspolaganju, očito je da nam sve smrti koje uzrokuje izgledaju neizbježne, plod zle sudbine no ipak neminovne. Stoga, radnik koji izgubi život pod prešom ili padom sa skele, umire dakako "nasilnom" smrću, ali njegova se smrt ionako smatra "prirodnom" a ne ubojstvom. Na isti način promatramo osobu čija je smrt posljedica karcinoma: žrtva neizbježne sudbine. Nikad ne znamo koga će nesreća zadesiti. Međutim, što reći ako je taj karcinom posljedica napose zagađujuće tvornice? Ne dokazuju li brojna suđenja koja se redovito vode protiv multinacionalnih kompanija, zbog šteta nanesenih industrijskom proizvodnjom, odgovornost njihovih rukovoditelja za ove tragične događaje? Mogu li se ove smrti ubrojiti među "nasilne", ili ne mogu?

Kao što možemo vidjeti, čim uđemo u dublju analizu problema sva se razlikovanja raznih načina umiranja počinju kolebati. A potpuno se uruše ako pokušamo razmisliti o iskreno svjesnoj smrti, izvan okvira predodžbi koje nam nameće moral Državnoga Interesa, ako se suočimo s pitanjem da li je zakonito usmrtiti drugo ljudsko biće. Očigledno je da pitanje postavljeno na ovako apstraktan način ne može baš pobuditi zanimanje, radije zgražanje, dok će odgovor biti samo jedno odrješito "ne". U krajnjoj liniji, tko bi ikad mogao opravdati ubojstvo? U stvari, to činimo svi mi tijekom našega života. Nekoliko nedavnih epizoda iz crne kronike pomoći će nam da bolje shvatimo ovu tvrdnju.

Kad država ubija

U SAD-u je državni stroj smrti i dalje u pogonu, bez zastoja. U Teksasu su početkom kolovoza izvršene dvije smrtno kazne u roku od pola sata, mala montažna traka. Jedan od osuđenika proglašen je duševno poremećenim u vrijeme događaja u kojem je učestvovao, no to mu nije poštedilo život. Ove su egzekucije kao i obično bile prethodene i popraćene brojnim polemikama.

Pitanje smrtno kazne rješivo je s nekoliko riječi: odlučiti da li država ima pravo ubiti. Već znamo da država putem iznimke "legitimne obrane" to pravo dodjeljuje napadnutom pojedincu. Međutim, država opravdava ratove koje pokreće pozivajući se na tu istu iznimku, pod isprikom izvanrednoga stanja. Paradoksalno je da rezon koji odobrava slične pothvate u biti briše tu iznimku u istom onom trenutku kad hini da je potvrđuje: vojna nas vještina uči da je napad najbolja obrana. Da se ne bi objavljeni rat doimao kao neopravdano nasilje, država mora dokazati da brani nekoga ili nešto: američka vojska bombardira Irak ili Srbiju u svrhu obrane jednog principa. Ovaj primjer dokazuje kako svaki napad možemo nazvati obrambenim, budući da se napadom uvijek brani neki "viši" interes ili princip. No, potreba da se opravda obrana na djelu, da se drugi prikaže kao agresor, lažov, nije stvar slučajnosti, jer je u biti djela potrebno uskladiti s pravilima igre koja su u demoliberalnom društvu u rukama medija.

Isto vrijedi i za osuđenike koji bivaju pogubljeni na električnoj stolici. U svojstvu *građana* oni pripadaju državi. U svojstvu osuđenika nisu udovoljili obavezama države. Država koja je već raspolagala njihovim životima može dakle raspolagati i njihovom smrću. Krivična je presuda samo odavanje počasti pravilima igre: krivi ili ne, u čemu je razlika?

Glede mene, odbio sam ustupiti odgovornost za moj vlastiti život društvenoj organizaciji zvanom država, ali ta mi je odgovornost zaplijenjena, bez da me itko išta pitao, niti da li sam slučajno imao neku bolju ideju u vezi toga. Država je dakle zapljena najprije mojega života a zatim svih ostalih, ona je zbroj svih ovih zapljena. Navedeni skup zapljena proizvodi pravila igre koja se zovu zakoni, kojima me pokoravaju i koje, koliko mi je moguće, ne poštujem. No, nije da ne poštujem ovaj ili onaj zakon kad mi se za to ukaže prilika ili zato jer se ne slažem s pokojim detaljem, ja to činim iz principa, ja sam protiv cjelokupnoga zakona. Neprikladan mi je svaki zakon države pošto se svi temelje na uzurpaciji mojega suučesništva.

Ova je rasprava o smrtnoj kazni pokrenuta da bi naglasili moralističko licemjerje obiju strana. Pobornici smrtno kazne podržavaju Rousseauov *Društveni ugovor*: ako smrtna kazna sprječava da jedno ljudsko biće ubije drugo, dobivamo aritmetičku korist u "ljudskim životima". Uostalom, protivnici smrtno kazne bi vrlo rado bili potpisali, po toj računici, ubojstvo Hitlera (zar nije i on bio ljudsko biće?). Drugi pak pobornici vjeruju u razuvjeravajuću moć smrtno kazne, ali i ovdje je riječ o istoj matematičkoj računici, mada nije provjeriva.

Zatim postoje oni, vrlo rijetki, koji odobravaju smrtnu kaznu iz istih razloga koji su naveli Lacenairea, čuvenog kriminalca devetnaestoga stoljeća, da je priziva za sebe: bolje smrt negoli doživotna robija. Suočeni s izvjesnošću doživotnoga zatvora, beskrajne kazne, mogli bi se i složiti s navedenom afirmacijom. No, tko potiče tuđe pogubljenje trebao bi se barem zdravorazumski suzdržati od priče o "svetoj vrijednosti života".

Što se pak tiče protivnika smrtno kazne, oni nemaju ni konkretnih argumenata. Imaju samo moralno pravilo ispunjeno svetošću o onome što nazivaju život, te ovu vjersku zapovijed isprepliću s licemjerjem laičke dobrote. Protivni su smrtnoj kazni sve dok im netko ne siluje kćer, zlostavlja psa, ukrade novčanik. Protivni su smrtnoj kazni, ali zatim prizivaju vojsku i policiju.

Protivni su smrtnoj kazni, ali istovremeno rade za neku vojnu industriju. Protivni su smrtnoj kazni, no ne pružaju ruku siromašnima koji će možda umrijeti od gladi.

U ratu, u svakom ratu (stoga i u onom zvanom svakidašnji život), ubiti i biti ubijen su sasvim logičke mogućnosti. Kad država ubije iz nepažnje, iz ekscesa ili radi vlastitoga Interesa, smatra se *pravednim*, ne samo na temelju pravila koje ona postavlja, već i zbog građanskoga rata u toku. Očigledno je da država podržava i propagira pojam "poštivanje života" u svrhu primjene mjera sprječavanja, kako bi smanjila broj pretrpjelih gubitaka u ovom ratu. Namjera joj je zamijeniti smrt zatvorom (kad kriminalac riskira smrt riskira i život, kad riskira zatvor riskira da bude osuđen na preživljavanje), a negira pojedincu moralnu mogućnost ubojstva, osim kad ga treba obraniti od napada njenih neprijatelja. Država u biti nije protivnik ubojstva (svršetka ljudskoga života), ona jednostavno želi moralni i pravni monopol nad njim. Dati svoj pristanak državi znači pristati i na njen monopol nad ubojstvom.

Ubiti ili očuvati?

U Toscani je prošlog ljeta dečko pogođen neizlječivom bolešću umro zahvaljujući pomoći jednoga prijatelja, kojem se obratio. Nije imao hrabrosti sam to izvršiti. Roditelji, koji su bili upoznati sa sinovim očajem i beznađem, smjesta su izjavili da uopće ne zamjeraju prijatelju koji je ubio njihovo dijete. Ovaj slučaj dokazuje kako se autentični odnosi među pojedincima neće nikada moći uokviriti u ikoju društvenu normu, i da svaki zakonik jamči i štiti samo slobodu... države.

Zabrana eutanazije je najočitiiji dokaz svetosti života u obliku pukog biološkog očuvanja. Samovoljno se, a priori, odlučuje da je između bola i smrti, bol kudikamo bolji izbor. Kad se netko nalazi pred dilemom biti hendikepiran, do te granice da ne može više dostići ciljeve koje je sebi postavio, ili dokrajčiti nepotrebnu patnju, sa svih ga strana podsjećaju na zabranu smrti: počevši od zakona i praznovjerja pa do drskosti svemoćnih liječnika. Postoje osobe koje su već godinama u nepovratnoj komi, održavane u ovom larvalnom stanju u ime vjerske superiornosti preživljenja, mada su postale definitivno nesposobne voditi vlastiti život.

Iako eutanazija ima brojne neprijatelja (usprkos preprekama humanitarne ideologije), može se osloniti i na sve brojnije prijatelje. Osobno smatram da bi eutanazija morala biti dozvoljena, osim po želji samoga bolesnika, u slučaju njegova gubitka svijesti i na zahtjev najbližih, partnera ili prijatelja (pošto rođaci kroz zakonska prava i koristoljublje često osnažuju svoju tiraniju nad bolesnicima). Eventualne greške i prekoračenja koja bi se mogla pojaviti zasigurno ne bi bila ni tragičnija ni brojnija od terapijske upornosti. Terapijska upornost poistovjećuje život s preživljavanjem u korist isključivo ovog posljednjeg, koje danas liječnici nasilno primjenjuju, bazirajući svoju moć na površnom znanju.

Eutanazija, čin pružanja smrti, stoji na granici između ubojstva i samoubojstva jer predmet eutanazije može biti i netko drugi. Nedavno je jedan Englez izvršio samoubojstvo nakon što su novine objavile njegovu fotografiju popraćenu imenom i adresom na popisu navodnih pedofila. Naspram skandala i mogućih neprijatnih posljedica slične reklame čovjek je radije izabrao suicid. Sumnjam da je sljedbenike humanitarne religije ganuo gubitak *ovog* ljudskog života, koji je očito izgubio na vrijednosti zbog seksualne orijentacije.

Protivnici samoubojstva također temelje svoju teoriju na istoj ideji: očuvanje degradirajućeg života i njegovo pretvaranje u preživljavanje. Različiti oblici samoubojstva, od vješanja pa do trovanja tabletama, sve do brojnih formi jeftinoga nihilizma, sadrže sve priznate nemogućnosti

života, ali rijetko si gladne osobe oduzimaju život jer ne mogu preživjeti: baš je ovo osnovni razlog tabua života. Budući da bi rasprava o nesposobnosti realizacije vlastitoga života na javnom mjestu prijetila svrgnućem onih koji rukovode tuđim životima i izbjegavaju istražiti druge mogućnosti. Jedan je samoubojica u prošlom stoljeću rekao: “A vi, bucmasti popovi, rumeni, akademski, jezuiti svake sorte i svakoga otrova, da li bi me takvom brižljivošću podsjećali na zadaću da vam ne ide bestidno u korist? Kad ne bi imali toliko koristi od mog života, zašto bi vas zanimala moja smrt?”.

Ako uzmemo u obzir da danas nijedan život ne dosegne granice svih svojih šansi, samoubojstvo bi trebalo biti čin koji odaje počast bistrini svjesnosti ove rezignacije. Ako samoubojstvo označava nadasve odsutnost – vlasništva nad životom – označava i prisustvo – svjesnoga izbora okončanja života, naspram njegovog pretvaranja u svoju suprotnost, otuđenje i življenje bez prava na život. Samoubojstvo će harati među ljudima sve dok ne pronađu put koji vodi ka sreći.

Pretpostavljam da bi ovakav obrat perspektive – barem revolucija – dodijelio preživljavanju najprikladniju ulogu alonža života i shodno tome pretvorio dar smrti sebi i drugima u jednakovrijedan čin, budući da bi novi pojam “poštivanja života” implicirao i sasvim drugačiju odgovornost pojedinaca. Govorili o patetičnoj nadi ili o minimalnoj potrebi, u svakom slučaju ova predodžba nادلazi smeteno grizodušje u koje je danas ambalažirano samoubojstvo.

Svi smo ubojice

Smrt je oduvijek bila tabu tema. Tabui su zabrane namijenjene održavanju integriteta organiziranoga svijeta, a istovremeno i dobroga fizičkoga te mentalnoga zdravlja onih koji se tabua pridržavaju: tko prekrši tabu osporava svjetski poredak i baš zbog toga mora biti kažnjen. Međutim, tabui predstavljaju zabrane samo unutar zajednice koja ih je usvojila, te stoga vrijeđe samo za njene pripadnike. U prošlosti je u mnogim društvima bilo zabranjeno ubiti samo člana vlastite zajednice, dok je ubojstvo stranca bilo dozvoljeno. Jedino je ubojstvo sebi sličnih osuđivano, do te granice da neka društva nisu čak ni kažnjavala zločince (za mnoga eskimska plemena svako je ubojstvo bilo nehotično). U slučaju kažnjavanja prekršitelj bi bio udaljen bez sredstava za preživljavanje, ali ne ubijen. Možemo dakle shvatiti značenje koje su neki naučnici pripisali arapskoj definiciji *klana*: “grupa u kojoj nema krvne osvete”. Osveta je bila, uz brak, sredstvo za ispoljavanje odnosa između različitih društvenih grupa: osveta je priličila ratnom stanju, vjenčanje miru. Između pripadnika iste grupe, istoga klana, iste obitelji, nisu bili dozvoljeni osveta i brak (iz čega proizlazi tabu ubojstva i seksualni). Osveta i brak morali su ujedinjivati i udaljavati samo one osobe koje nisu bile već vezane identitetom imena i osobine.

No, danas postoji samo jedna zajednica koja sve snabdijeva imenom i identitetom: zajednica Kapitala. Prvo smo potrošači, a zatim žene ili muškarci, zapadnjaci ili istočnjaci, bogati ili siromašni. Ako su nam dopušteni seksualni odnosi, ali s ograničenjima, ne znači da se možemo i međusobno istrijebiti. U ime mira, onoga što nas ujedinja – mir tržišta – vodio se rat protiv onoga što nas razdvaja – rat protiv Pojedinca. Sad nam je jasnije zašto je vladajući moral pretvorio “poštivanje života” u svoj omiljeni refren: “poštivati život, poimati ga svetim, nikad ne pribjegavajte nasilju”.

Danas je *tolerancija*, u svakodnevnom obliku kojeg nam nameću Mediji, postala obavezna i ograničavajuća prisila u neposrednoj službi države. Kao što je tolerancija u doba Inkvizicije bila poziv na toleranciju prema lomačama i netoleranciju prema herezi, na isti način tolerancija modernoga demokratskoga humanitarizma poziva na snošljivost prema postojećem i nesnošljivost

prema onima koji se njemu opiru. Ah, da, zato što ispod cementa supermarketa pulsira nikad uspravna jedinstvenost naših želja, naših interesa, naših sklonosti, naših snova, koji nas međusobno razlikuju. Ako bogati moraju tolerirati siromašne a siromašni moraju tolerirati bogate, čini mi se da je sva ta silna tolerancija na isključivu korist prvih. Kad dobro razmislim, tko govori o toleranciji ima puna usta trulog leša. Tajnu koju nemate hrabrosti otkriti, lako ću vam objelodaniti: nitko ne tolerira sve, kao što nitko ne tolerira ništa. Svatko od nas tolerira neke stvari, osobe i ideje, dok ne tolerira druge. Bez izuzetaka. Iz tog je razloga humanitarna ideologija "poštivanja života" pokvareno licemjerstvo.

Licemjeri su svi oni koji govore o svetoj "vrijednosti ljudskoga života". Licemjer je demokratski političar koji, kad nije pobornik smrtne kazne, glasa za pokretanje "humanitarnih bombardiranja"; njegovi glasači koji pred ekranom nazdravljaju smrti jednog mafijaša; žandari, legalizirane ubojice, i njihovi prijatelji; svi oni koji bi ubili tiranina ali u ime nekog plemenitog ideala; pojedinci samoubojice, svi oni koji prakticiraju eutanaziju i njihovi prijatelji; silovane žene koje bi ubile svoga silovatelja. Svatko je u stanju nastaviti listu ovih primjera.

U biti, svi smo ubojice, barem potencijalne. Ako nam ruke već nisu ukaljane krvlju, mogle bi se okrvaviti u svakom trenutku, samo je stvar okolnosti. Dok s jedne strane kličemo svetom životu, s druge pak mislimo da ga ne zavrjeđuju baš svi. Ali, što onda daje vrijednost ljudskom životu? Život koji "treba poštovati" razlikuje se od onoga "koji ne zaslužuje poštovanje", jer postojanje ovog prvog sadrži nama zajedničku perspektivu. I jedino ta perspektiva određuje pred našim očima vrijednost pojedinca, a ne apstraktna pripadnost ljudskom rodu. Pripadnost može postati vrijednost samo u potpunom nedostatku točnijih podataka. Život sasvim nepoznate osobe može nam izgledati nepovrediv, ali čim bi saznali da je ubojica djece naša bi ruka potražila pištolj. Koristim se jednostavnim primjerom koji je u stanju potaknuti na jednodušnu suglasnost: ubojica djece. Doduše, svi mi imamo na umu neke druge živote kojih bi se rado riješili, živote u kojima ne pronalazimo vrijednosti koje bi trebalo štiti.

Međutim, perspektiva života, kad je perspektiva naša, moja, nikada nije suvišna. Ono što mislim, što radim, volim, u što vjerujem, sve je to moj svijet. Kad ga ne bih posjedovao moja bi egzistencija na ovoj zemlji bila suvišna. Bio bih na sve sposoban za obraniti, razviti i ostvariti ovaj moj svijet. Čak i ubiti. Zašto ne? Indiferentan sam prema smrti osobe koja dovodi u opasnost ovaj moj svijet. Što ne znači da imam namjeru ubiti svaku osobu koja se razlikuje od mene, naprosto njihova smrt ne bi ništa izmijenila u mom trenutnom životu. Usred ravnodušnosti prema svakodnevnim masakru, oplakujem samo meni slične, čija se djela makar djelomično podudaraju s mojim željama. Samo me njihova smrt pogađa, ostalih ne.

Ako prosudim da je za ostvarenje mojih želja potrebno pobiti jedan dio čovječanstva, što ću učiniti? Moram slijediti svoj cilj ili odustati zbog navodno viših principa, ali bez obrazloženja te superiornosti? Ne postavljam ovo pitanje jer mi je namjera pobiti dio čovječanstva (mada bi skup osoba koje vladaju našim životima zaslužio više truda oko postizanja ovoga cilja), već da bi oskrnavio tabu smrti, prepreku ostvarenju svih želja.

Dio života

Smrt je potresna. No, ono što uznemiruje našu dušu nije tobožnji instinkt očuvanja, koliko nezadovoljstvo što nismo uspjeli realizirati sve ono prema čemu svatko od nas teži. Smrt uvijek prerano stiže. Zbog ove je ukupnosti (koju je danas nemoguće ostvariti) uostalom svaka smrt

neprihvatljiva. Naravno, poimanje smrti nije svugdje jednako. U Somaliji bi, gdje se umire zbog gladi i zbog oružja, bilo nemoguće uvjeriti siromahe, kao u Europi, da mogu umrijeti zadovoljni nakon što su proveli život na tako nezadovoljavajući način, ili da je smrt nedaća, bez obzira na žrtvu.

Opće mišljenje da su život i smrt suprotnosti je posljedica zloupotreba zabrana kojima je naše društvo opteretilo smrt. Životu najviše štete nanosi podrazumijevati smrt kao nešto spoljašno: smrt je dio života budući da je ona njegov kraj, njegova granica, njegov rub. Smrt je kraj, prebitan kraj za jedan život, stoga ju ne možemo prepustiti slučaju. No, bitnost načina umiranja značajna je samo osobi kojoj je stalo do načina življenja.

“... mudro izbjegavajući elemente smrti, mi ciljamo samo na *očuvanje života*, dok ulazeći u prostor koji nam mudrost savjetuje da izbjegnemo, mi ga *živimo*.”

Anarhistička biblioteka
Anti-Copyright

Adonide
Vrijednost života
2000

Objavljeno u časopisu *Diavolo in corpo*, br. 3, 2000, Italia
S talijanskog prevela: Erika Preden

anarhisticka-biblioteka.net